

M. A. WINTHER

ORRUSTAN Í KLANDURSKOTI

Byggin Klandurskot var í flest øllum lutum sum ein miðal føroysk bygð. – At hon lá í støðugari illsemju við grannabygdirnar, tó eingin tálivandi kendi orsök og uppruna, nýtist ikki at tosast um. Heldur ikki nýtist at tosast um, at innan eingjagarðar Klandurskot sjálvs var sáttur og friður so lítið kendur, at hesi vælsignaðu orð, tað nakar mintist, altíð høvdu haft hitt vesæla ó-ið skoytt uppí frammanundan.

Og satt var, sum maðurin plagdi at mæla fyri munni: »tað er hvørki tilkomið í gjár ella í dag;« – í Klandurskoti var einki nýtt, alt var gamalt. Tey livdu, sum forfedrarnir livdu, og trúðu, sum teir høvdu trúð og »ikki smittin ringari«, sum Per plagdi at siga. Prestar fóru burtur og nýggir komu aftur; tað gjørði ongan mun, tí teir vóru somu verðsins trælir og ikki minni enn hini bygðarfólkin. Prestur, ið hevði stórt góðs at hagreidda, noyddist at luttaka í bygðarklandrinum; var einki annað at illneitast um, so var tarvahaldið ein vissur meinbogi fyri semju.

Um sunnudagarnar dundraði prestur í kirkjuni, so bitarnir gingu kykir, um tann óndskap, sum verðin og ikki minst hansara kall vóru full av. Hann hevði hitt nógvar farisearar, men ongan tollara. Niðri í kirkjuni sat

bygdarfélagið og stafaði og legði saman: hatta nertur ekki við meg, var endans hugsanin hjá hvörjum einstakum. »Sig hatta við Per Jákup, Hans Petur og hinar, ella rætt við teg sjálfan«, helt Pól í síni hugsan, og hinir skutu upp á aðrar, teir sjálfvir vóru meinaleysir. Per smíltist, meðan prestur dundraði, og helt sum so: »Nú ert tú óndur, hin gamli, tí vit róku teg út av grannastevnuni um dagarnar«. Hetta var satt, at so var skikkað, tí so lógkønir vóru bygdarmenninir, at teir vistu, at Norska Lóg setti forboð fyri prestar at mæta á grannastevnu.

Í Klandurskoti gekk øll hugsan og øll virkan á sama hátt sum hjá foreldrunum. Har skuldi einki broytast. Úr Havnini frættist av og á, at nú skikkaði fólk sær so og so illa, teir gingu í langbuksum um yrkadagar og gjørdu annað, sum var líka ringt, um ikki nógv verri, t.d. at teir nýttu aðra lestrabók enn Brochmanns. Har verður brátt eitt nýtt Sodoma og Gomorra, var javnan tosið í Klandurskoti. Nei, soleingi man hevði Kingo, Brochmann og Balla, so livdist óttaleyst fyri kristnum, men fullu teir frá, so Gud náði hetta land, tí sum Tummas segði: »Mistu teir Balla, so stóð heiðinskapurin í durum«. Og Brochmann var so djúpur, at honum fór eingin skeivur av.

Men eingin kennir lagnuna, hvørki hin einstaki ella flokkurin, fyrr enn hennara verk er lokið. – Presturin í Klandurskoti fekk feitt kall á Flatlondum, og hvør er hann, ið ikki heldur setir seg við rómastampin enn fer eftir strippuni við mysu. Hann lætst at gráta tann seinasta sunnudagin, hann prædikaði í Klandurskoti: »Her havi eg livað míni bestu ár og mínar bestu dagar, og sum eg veit, at tit vilja ikki gloyma meg, so vil eg heldur ikki gloyma tykkum, men altíð vilja mínir tankar vitja aftur higar; tað varð mær so lagað, at eg ikki skuldi blíva sit-

andi her longur, hitt høga forsýnið hefur tilætlað mær annað bú- og virkispláss...« og annað mangt hann segði. Konufólkini grótu, sum tey vóru flongd, tað er teimum so vant.

So var prestaloysi í heili 5 ár. Bygdarfólkið var hvørki betri ella verri av tí. Onkur hirðil kom strúkandi har um leið so av og á. Men teir høvdu annars Kingu, Brochmann og Balla við hondina.

So frættist sum slatur, ið tá var postur bygdanna millum, at nú var prestur aftur settur í kallið. Gud og kongur havi lov, segði onkur; tí tað mátti sigast, at tað gekk heldur tvørligt við at fáa børn doypt, ungdóm konfirmeraðan á rættan kristiligan hátt og annað tilíkt.

Nakrar mánaðir seinni kom so hesin maður til staðs. Skipagang millum Føroya og útlanda var heldur seinfør og drúgv.

»Harra Gud, er hattar prestur?« segði fólkíð í Klandurskoti; »hann er ikki turrur aftan fyri oyrað; skeggið er ikki farið at grógva enn«. Fólkíð var misnoytt, tí hvør dekans ringir og striltnir teir kundu hava verið, so frætt mannligrir vóru teir fyrru prestarnir tó, at teir høvdu haft skegg.

»Nei, vælsignað, hatta verður ikki maður, andlitið er sum knívfilað roturoð«, helt Dávur.

Men orðatakið er gamalt og gott: »Skoða ikki hundin á skinninum«. Jens Pedersen var, um enn ungur og grønur, ikki skolaður út av látri. Tað skuldi sannast.

Prestur helt seg ikki føran fyri at hagreiða hesum stóra góðsi, ið lagt var til kallið, og tí leigaði hann tað til fátækra fólk fyri heldur biligt gjald.

»Den ódugnakroppur«, hildu bøndurnir og teir stóru ognarmenninir, ið hetta kom tvørt fyri. »Tá ið vesæla-

vætti fær vald, dugir tað ikki afturhald«, – hetta varð blakað út til teir leigarar, ið nú sótu við prestagóðsinum.

Men prestur sá, at hann fekk nógv at takast við, um mangt skuldi ganga eftir hansara ætlan. Best var at fara siðuliga fram og ikki renna seg fastan. Eingin var skúlin. Har fór hann at byrja. Men spakuliga, ikki fram eftir fummum. Hann byrjaði við at hava ymis børn gangandi í prestagarðin og lærði tey at lesa, skriva og rokna.

Natúrin hevur sína vísu gongd, har breytirnar eru lagdar frá verøldar morgni. Meðan prestur lirkaði í smáum, fór skeggið at grógva so við og við, og tað bøtti ikki lítið um, at hann varð meira virdur.

So ein dagin segði hann frá prædikastólinum, at hann fegin vildi hitt tað gifta mannfólkið heima hjá sær í prestagarðinum um eftirmiddagin.

Har var gitt og gitt, hvat hann nú mundi ætla. Tað var at ansa sær væl, ið hvussu var.

Prestur var bæði blíður og týður við menninar, tá teir komu á fundin, beyð teimum snaps og setti eitt kerald við kardús á borðið, so hvør kundi roykja, tað honum lysti.

So byrjaði hann við at spyrja, um teimum ikki líkaði tað væl, at hann lærði óvitarnar at lesa, skriva og rokna.

Hvør skuldi svara? Teir flestu skeittu yvir at Jákup í Skála. Jákup streyk sær niður eftir skegginum, steytaði sær eina góða løtu millum tenninar og segði so sáttliga, meðan hann toygdi á orðini: »Hví skulu vit siga prestin illan fyri tað?«

So var tøgn.

Prestur hevði væntað sær eina tøkk, ið hvussu var.

»Ja, ja, mín góði Jákup Pauli, tygum vanvirða tó ikki lærdóm, hann er, sum tað sigst, lættur at bera«.

Jákup fór aftur niður í lumman eftir tannasteytaranum.

Prestur var tolin.

Jákup mælti eftir langari tøgn: »Tá ið okkara børn kunnu Balla og barnalærdómin, tørvar teimum tá meir?«

Tað lættnaði hjá bygdarmonnunum, tá hesi orð vóru søgd, og allir hugdu upp á prestin, og úr hvørjum andliti las hann spurningin: Hvat sigur tú nú?

»Oh nei so men, tá ein ikki krevur meira: men eg hugs, at tit koma stutt áleiðis nú um stund við ongum lærdóm-ik«.

»Halda tygum, at vit og okkara børn verða lukkuligari við lærdóminum?« spurdi Hanus á Fløtti lágsmæltur.

»Eg kann svara bæði jú og nei til handan spurning, tí tað er so ringt at skilja, hvat hin einstaki kallar lukku, men eg sigi, at tíðin krevur, at tann tilkomandi ungdómur fær meiri kunnleika í ymisligum, t.d. rokning, skrivning og lat meg siga lesnað, enn tykkum hevur tørvað. Her er eingin so frægur í bygdini, at hann kann troysta sær inn í lögtingið ella at stovna ein handil. Ella meta tit tykkum ringari enn grannabygd tykkara, Hulduvík? Teir hava nú skúla, teir hava handil, og teir halda tykkum tingmann, tó tað man ikki vera við góðum tannabiti, at tit hava valt hann ferð eftir ferð. Mítt ráð er, at vit fáa okkum skúla her í bygdini og tað sum skjótast, tí nú er ein kennari at fáa«.

Prestur visti, hvat hann gjørði, tá hann snúgvaði sær á tann hátt, sum frágreitt er.

Jákup í Skála fór aftur í lumman eftir tannasteytaranum.

»Hvør skal bera útreiðsluna, prestur?«

»Tað skal staturin og kommunan, men tað verður eingin tung byrða. Okkurt um 200 kr. til okkum her, og tað kunnu vit lata í torvi, lombum, gásum og tilíkum. Nú síggi eg, at vit eru samsintir, og eg skal gera alt, ið árestar, fyri at fáa sakina í lag«.

Bygdarmenninir høvdu tapt móti prestinum, og teir vóru illa hýrdir, tá teir fóru heim aftur til sín sjálvs.

So kom skúli í Klandurskot. Men ikki skuldi lærarin rósa av, at har var lættligt at arbeiða, tí fólk ið sýndi slíkan illvilja, at har var dagligt stríð. Men skúlin var komin, og hann var ikki av aftur tikin.

Hetta var fyrst í sjevtiárunum í farnu øld.

Prestur helt seg hava vunnið nógv, men hann tráaði eftir meira. Hann tosaði ofta við læraran um viðurskiftini innan fyri kirkjudyrnar, og har vóru teir samsintir í, at tað kundi verið ein roynd at fingið aðra lestrabók enn Brochmanns, og um ikki aðrar sálmar enn Kingos at byrja við, so tó nýggj lög til teir.

»Ja«, helt lærarin, »høvdu vit fingið eina urgu í kirkjuna, so hevði tað lætt um at fingið tey nýggju lögini í betri gongd«. Lærarin var eitt sindur kunnugur í urgu-spæli.

Avgjørt var so, at lærarin, ið nú var kirkjulesari, skuldi royna ein lestur úr Blædels lestrabók komandi sunnudag. Prestur var tá burtur í aðrari bygd.

Sunnudagurin kom, og fólk fór sum vant í kirkju. Gamli Pætur, deknurin, skipaði sálmunum úr Kingo og toygdi teir út á tamb við u-um og e-um.

So fór lærarin at lesa lesturin. Eingin gáaði eftir, at Brochmann sáli ikki átti lesturin, fyrr enn lærarin segði amen. Teir hvukku upp, teir vóru nýfarnir at dúra. Hetta var ikki rætt fatt, okkurt var skeivt. Teir fingi vanliga ein

góðan svövn, meðan lesturinn var lesinn, men í dag... Teir hugdu að hvörjum öðrum, og táknaði teir sögu gamla Þæturs rísta við hövðinu, var eingin ivi löngur. Teir voru narraðir og voru tí rúkandi óðir.

Sálmurinn eftir lesturinn varð sunginn so harðmælt, að Kingo hevði vent sær á í grøvinni, um hann hevði lígið nær hjástaddur.

Táknaði fólknið fór úr kirkjunni, steðgaðu öll úti á kirkjubakkanum og tosaðu um hetta, sum hent var. Öll voru á einum máli, að lærarinn hevði ekki lesið úr Brochmanni; men það skuldi spyrjast.

Táknaði lærarinn kom út, heilsaði hann óföra blíðliga til allan ríðilin, har stóð, so eingin fekk upp í lag að siga nakað, og í hesum skili fór hvör heim til sín sjálvs. Men tann sunnudaginn varð Brochmannslestur lesinn heima í hvörjum húsi í bygdinni, har henda lestrabók fanst, tí það varð hildið fyri verri enn einki að hava verið í kirkju, ja heldur að siga syndafult, táknaði Brochmann hevði líðið slíka vanvirðing.

Men Brochmann var við alla úthýstur úr kirkjunni í Klandurskoti til stóra hjartasorg fyri það framkomna fólknið, sum fekk eitt pikk til prestinn og læraran fyri hesa gerð.

Nýggjur skúli varð bygdur í Klandurskoti við nógvum pliktarbeidi, ekki tí fólknið ynskti það, tí það varð alt minni og minni spurt nú, hvatnið fólknið ynskti.

So bjóðaði prestur til fund í skúlanum. Har mætti hópur av teim ungu, fá eldri fólk, tí sum tey søgdu: það man ekki vera fyri tí góða, hann ætlar að tosa við okkum; tey hildu seg vera so illa roynd.

Á fundinum helt prestur, að hann vildi ekki dylja fyri, að eftir hansara tykki var sálmasongurinn í kirkjunni so

vánaligur, at hann illa troystaði sær at sita og lurta eftir honum, enn minni, at hann var færur at syngja við. Eisini helt hann Kingosálmur vera lítið hóskaði at nýta til nútíðar kirkjubruk; men tað var nú, hvat tað kundi, tá ið ein nýtti nýggj lög til teirra. Hann hevði tosað við læraran um hetta, og vóru teir samsintir í, at hetta mátti bótast, og høvdu teir tí hugsað um at fáa keypt eina urgu til brúks í kirkjunni. Hann vildi tí biðja bygðarfólkið skjóta saman so mikið av peningi, at teir kundu keypa hesa urguna; hann vildi geva sín góða lut. »Sigið nú, hvat tit halda um hetta!«

Lærarin segði seg at vera samsintan við prest.

Hanus á Fløtti harkaði og byrjaði at tosa: »Frá mær og mínum húsi kemur einki oyra. Tá ið tygum tóku Brochmann av, tá komu tygum ikki til okkara og spurdu, um vit vóru samsintir við tygum. Nú krevst peningur til eitt verk, sum tygum vita hóvar mongum av okkum illa, nú spyrja tygum, um vit vilja ganga í felag við tykkum – eg sigi *tykkum* 7 tí lærarin gongur øll tey ørindir, sum tygum hirða at senda hann. Ikki heldur spurdu tit okkum til ráðs, tá ið tit útihýstu Balla úr skúlanum. Vit eru nógv her, ið halda, at tit hava gjørt stóran skaða og einki gagn«.

»Eg veit ikki, um eg skoyti at svara tygum aftur, Hanus«, helt prestur; »men so mikið skal eg tó siga, at eg ikki havi hildið tað verið neyðugt at leita til tygara at heinta ráð, har eg sjálvur kendi meg nógv vísari enn tygum«.

»Íðan so, prestur, so var eg kanska heldur ikki boðin higari í kvöld, tó at tað ikki var tilskilað í bjóðingini. Eg skal fara, men vit hittast kanska aftur«.

Nøkur fekk prestur á hesum fundi at geva pening, og so bar hann tað í bandi, at hann fekk skavað so nógv

saman, frá Gudi og góðum fólki, sum hann sjálvur segði – hann hevði tryglað úr Havnini og aðrastaðni – at urgan bleiv keypt. Men høvuðsparturin av bygdarfólkinum stóð honum ímóti, og har var lovað ilt.

Prestur fekk mann úr Havnini at hjálpa við at seta urguna á hennara tilætlaða pláss í kirkjuni, uppi á loftinum.

Lærarin royndi sín dugnaskap hvønn yrkadag, til tann sunnudagur kom, tá slagið skuldi standa.

Hanus á Fløtti, ið mintist á síni síðstu orð til prestin, fór um bygdina at hitta tey, hann visti vóru samsint við honum, og í loyndum vórðu ráð lögð saman.

Sunnudagurin kom, og alt, sum krúpa kundi, fór í kirkju. Tað var fjáltur bæði á presti og lærara, tí teir vistu, at illviljin var stórur í bygdini.

Hanus á Fløtti og nógvir við honum settu seg uppi á loftinum, har urgan stóð.

So byrjaði lærarin at spæla. Tað var sálmurin: »Jeg vil mig Herren love« við nýggjum lagi. Har varð bert urguljóð, eingin opnaði munnin til at syngja. Lærarin risti so á hondunum, at hann oftani fór skeivur í lagnum. Men hann tordi ikki steðga, tí hann hevði lovað prestinum, at ið hvussu gekk, so skuldi hann spæla øll ørindini í teim sálmunum, sum syngjast skuldu. Tá ið hann kom til triðja ørindi, hvakk hann við, tí tá tók Hanus á Fløtti undir og harðliga, men við tí gamla lagnum, og tað var sum áarlop í toybili. Teir tóku so ramliga undir um alla kirkjuna, sum galt tað um lív og deyða. Deknurin fetti sær á, hann vildi ikki vera aftastur, hann spenti feturnar frá sær, so æsirnar slitnaðu – so nógv stóð á honum. Urgan hoyrdist sum eitt neyðarsligt hvin inn ímillum, sum eitt, ið er við at kvalast.

Soleiðis gekk allur sálmasongurin henda sunnudagin.

Tá ið presturinn hitti læraran eftir gudstænastuna, smíltist hann og segði: »Tað gekk jú frágera væl í dag, nú er hálvt vunnid; urgan fer ikki av málinum fyri tað, at teir skrála sum villdjór. Tygum skulu ikki lata at tygum finna, latið bara sum einki, ikki orða eitt petti við børnini. Bara halda á«.

Hetta sama skilið gekk 4-5 sunnudagar. Tá sóu bygdarmenninir, at teimum stóð til tap. Hanus á Fløtti var spinnandi óður; enn var okkurt at royna. Fimta sunnudag setti hann seg undir liðina á urguni, og rætt sum lærarin byrjaði at spæla, legði hann armin tungan niður á ljóðvísarnar, so har varð ein ræðulig geylan úr urguni. Lærarin bað hann taka armin burt av urguni; men Hanus lætst ikki um vón; hann var so kraftagóður, at hann kundi, um hann vildi, kroyst læraran sundur og saman. – Presturinn, ið undraði seg á, at hetta óljóðið frá urguni helt á, fekk illgruna og fór upp á loftið. Har sá hann, hvussu skikkað var. Hann var ikki óndur, men yvirsintur.

»Nú skal eg siga tygum ein ting, Hanus, og tað skulu tygum minnst á, at flyta tygum ikki arm tygara frá urguni nú í stundini ella forða tygum mær og læraranum í okkara arbeiði innan fyri kirkjudyrrnar, so skal onkur annar koma upp í leikin, sum tygum noyðast at boyggja tygum fyri, og tá fara tygum sjálvur at svara fyri skaðanum«.

Hanus segði einki, men hugdi við slíkum illum og hatafullum eygum at presti, sum goymdist har øll tey forbannilsir, hann var mentur at lesa og biðja yvir hann. So reisti hann seg høgur og breiður upp úr bríkini og fór stinnur og treystliga stígandi niður av loftinum og út úr kirkjunni. Og mangir fylgdu honum. Teir mæltu ikki eitt

orð sín ámillum, men teir kendu sín vilja. Teir settu ikki fótin inn um aftur kirkjudyrnar eftir tann dag.

Urgan vann og leikar í Klandurskoti tann dag í dag. Men úti í kirkjugarðinum liggja nú Hanus á Fløtti og hinir, ið kendu seg útihýstar úr kirkjuni, og hvønn heiligdag tónar urguljóðið út yvir leiðini, ið vísa á, har teir hvíla.